

رابطه بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی، هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود

اعظم ولی زاده لاریجانی

استادیار، حسابداری، دانشگاه الزهراء (س)، تهران (نویسنده مسئول)
a.valizadeh@alzahra.ac.ir

علی رحمانی

استاد، حسابداری، دانشگاه الزهراء (س)، تهران

شقایق ساده

دانشجوی کارشناسی ارشد، حسابداری، دانشگاه الزهراء (س)، تهران

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۶/۲۷ تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۷/۲۵

چکیده

پیاده‌سازی سازوکارهای کنترل‌های داخلی و افشای گزارش‌های مربوط به آن یکی از ابزارهای کنترلی مؤثر در راستای نظارت مناسب‌تر سهامداران بر رفتار و عملکرد مدیران می‌باشد. با توجه به اهمیت موضوع و نیز به دلیل برقراری الزامات سازمان بورس و اوراق بهادار در خصوص پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی در شرکت‌های تحت نظارت آن سازمان طی سال‌های اخیر، هدف تحقیق حاضر بررسی رابطه بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی، هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. در راستای دستیابی به این هدف، سه فرضیه طراحی و با استفاده از داده‌های نمونه‌ای از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۴ آزمون شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری مدل‌های همبستگی چندگانه بیانگر آن است که بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی و مدیریت سود، رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد. لیکن، بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی و هزینه‌های نمایندگی و نیز بین مدیریت سود و هزینه‌های نمایندگی رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید.

واژه‌های کلیدی: گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی، هزینه‌های نمایندگی، مدیریت سود.

۱- مقدمه

تحقیقات داخلی مغفول مانده بود که در تحقیق حاضر به بررسی این مهم پرداخته شده است.

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

هدف اصلی شرکت‌ها افزایش ثروت مالکان و سهامداران آن است. براساس نظریه نمایندگی، مدیران (به عنوان نمایندگان مالکان شرکت) در پی افزایش منفعت خویش، منافع صاحبان سرمایه را نادیده می‌گیرند. لذا همواره بین مدیران و صاحبان سرمایه، تضاد منافی وجود دارد که از آن تحت عنوان رابطه نمایندگی یاد می‌شود. براین اساس، مالکان به منظور کسب اطمینان از این که نمایندگان در راستای منافع ایشان حرکت می‌کنند و یا به منظور همراستا سازی منافع آن‌ها با منافع خود، هزینه‌هایی را متحمل می‌شوند که به آن هزینه‌های نمایندگی گفته می‌شود. به عبارت دیگر، هرچه هزینه‌های نمایندگی در یک شرکت بالاتر باشد، تضاد منافع بین مالکان و نمایندگان آن‌ها بیشتر است. با در نظر گرفتن نظریه نمایندگی و تضاد منافع فوق‌الذکر، مدیران شرکت‌ها می‌توانند از انگیزه لازم برای مدیریت سود به منظور حداکثرکردن منافع خود برخوردار باشند.

از سوی دیگر، افشا و انتشار گزارش کنترل‌های داخلی، راه ارتباطی مهمی بین شرکت و سرمایه گذاران است و سرمایه گذاران و مالکان شرکت می‌توانند اطلاعات بااهمیت حسابداری و مالی شرکت را از این طریق دریافت و در تصمیم‌گیری‌های خود از آن استفاده کنند. کنترل‌های داخلی ساز و کار مناسبی در جهت کاهش تضاد منافع بین مدیران و مالکان است و می‌تواند بر عدم تقارن اطلاعاتی تأثیر گذاشته و با هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود در ارتباط باشد (یینگ، ۲۰۱۶).

مدیریت سود: مدیریت سود به این معنا است که مدیران شرکت با استفاده از انعطاف‌پذیری که در روش‌ها و استانداردهای حسابداری وجود دارد به انتخاب روش‌هایی بپردازند که سودهای گزارش شده را با سطح مطلوبی که موردنظر است تطابق دهند (ملهوترا، ۲۰۱۶).

بر مبنای تئوری‌های زیربنایی، به طور کلی دو نوع مدیریت سود فرصت‌طلبانه و مدیریت سود کارا وجود دارد. مدیریت سود فرصت‌طلبانه به این معنی است که مدیران به دلیل منافع شخصی خود به دنبال گمراه نمودن سرمایه گذاران می‌باشند (تسای و شیو، ۲۰۰۹). در این حالت، مدیر تلاش می‌کند که به جای دستیابی به اهداف شرکت و ذینفعان آن به منافع شخصی خود دست پیدا نماید (موریا، ۲۰۱۰).

مدیریت سود همچنین ممکن است ماهیت کارا و مثبت داشته باشد، هنگامی که مدیر شرکت به دنبال افزایش ارزش

یکی از اقلام صورت‌های مالی که به عنوان معیار ارزیابی عملکرد و توانایی سودآوری واحد انتفاعی مورد توجه قرار می‌گیرد، سود می‌باشد. اما محاسبه سود خالص یک واحد انتفاعی متأثر از روش‌ها و برآوردهای حسابداری است. اختیار عمل مدیران در استفاده از اصول حسابداری، باعث می‌شود تا مدیران اقدام به مدیریت سود نمایند. دستکاری سود شرکت با هدف افزایش پاداش شخصی مدیران و افزایش قیمت سهام است. یکی از مکانیزم‌های کنترل این رفتار مدیران، استفاده از کنترل‌های داخلی است.

از سوی دیگر، در شرایط عدم تقارن اطلاعاتی و وجود مشکلات نمایندگی، مدیران ممکن است منابع مالی شرکت را در پروژه‌های غیرسودآور و در راستای افزایش منافع خود سرمایه‌گذاری کنند که این رفتار مدیران باعث ایجاد هزینه‌های نمایندگی خواهد شد. در این راستا، ساز و کارهای کنترل‌های داخلی از جمله مکانیزم‌هایی است که به نظر می‌رسد می‌تواند بر کاهش هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود اثرگذار باشد. هرچه کنترل‌های داخلی کیفیت بیشتری داشته باشد، احتمال ارتکاب رفتار فرصت‌طلبانه از سوی مدیران کاهش می‌یابد (یینگ، ۲۰۱۶).

با توجه به این‌که بحث کنترل‌های داخلی از مباحث نسبتاً جدید در حرفه حسابداری و حسابرسی در سطح کشور است و با عنایت به الزامات سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ که کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و فرابورس را ملزم به پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی و افشای گزارش هیئت‌مدیره در خصوص کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی شرکت‌ها نمود، به نظر می‌رسد این امر می‌تواند بر تضاد منافع بین سهامداران و مدیران شرکت‌ها تأثیرگذار بوده و هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود در آن‌ها را کاهش دهد. با این وجود نظر به عدم بررسی دقیق این امر در تحقیقات قبلی، در این تحقیق رابطه بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی با مدیریت سود و هزینه‌های نمایندگی و نیز رابطه هزینه‌های نمایندگی با مدیریت سود مورد بررسی قرار گرفته است.

به طور کلی درباره مدیریت سود و هزینه‌های نمایندگی تاکنون تحقیقات زیادی صورت گرفته است، اما علیرغم این که موضوع کنترل‌های داخلی از سال ۱۳۹۱ به الزامات و مقررات بازار سرمایه کشور اضافه گردید، بخش اندکی از تحقیقات به این حوزه پرداخته است. همچنین تاکنون موضوع تأثیر گزارش کنترل‌های داخلی بر هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود در

در رابطه با این گروه از حساب‌ها باید با توجه به استانداردهای حسابداری هر کشور، افشای مناسب صورت پذیرد (موریا، ۲۰۱۰)

هزینه‌های نمایندگی: بر اساس تئوری نمایندگی، رابطه نمایندگی قراردادی است که بر اساس آن صاحبکار یا مالک، نماینده یا عامل را از جانب خود منصوب نموده و اختیار تصمیم‌گیری را به او تفویض می‌کند. مطابق این تئوری، باید ساز و کار کنترلی و نظارتی کافی برای محافظت سهامداران از تضاد منافع ایجاد شود. چنانچه مدیریت برخلاف هدف اصلی شرکت، یعنی حداکثر کردن ثروت سهامداران، تصمیم‌گیری و عمل کند، سهامداران متحمل هزینه‌های نمایندگی خواهند شد. جنسن و مک لینگ این هزینه‌ها را در قالب هزینه‌های نظارت بر مدیران، هزینه‌های التزام و ساختار سازمانی و زیان باقی مانده بر شمرده‌اند (جنسن و مک لینگ، ۱۹۷۶).

کنترل‌های داخلی: کنترل‌های داخلی مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و روش‌هایی هستند که به منظور ایجاد تضمین و اطمینانی معقول از این که عملیات یک سازمان براساس برنامه تعیین شده آن اجرا می‌شود، طراحی و پیاده‌سازی می‌شوند. بدون وجود کنترل‌های داخلی مناسب در درون سازمان، مدیران نسبت به دستیابی به اهداف و مقاصد خود اطمینان کافی ندارند. طراحی سیستم‌های کنترل داخلی به صورت مطلوب و با اجزای مناسب موجب می‌شود که احتمال وقوع اشتباهات یا تقلب‌های با اهمیت و یا عدم کشف به موقع آن‌ها در سازمان کاهش یابد. همچنین کنترل‌های داخلی نسبت به عملکرد مطلوب واحدهای مختلف در درون یک سازمان نسبت به شاخص‌های مورد انتظار، ایجاد اطمینان می‌کنند (توماس، ۲۰۱۰). کنترل‌های داخلی فرآیندی است که با هدف کسب اطمینان معقول از تحقق اثربخشی و کارایی عملیات، قابلیت اعتماد گزارشگری مالی، رعایت قوانین و مقررات مربوط و حفاظت از منابع و دارایی‌های شرکت توسط هیئت‌مدیره، مدیریت و کارکنان شرکت پیاده‌سازی و اجرا می‌شود (کوزو، ۲۰۱۳؛ سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱).

مطابق با چارچوب کوزو، سیستم کنترل‌های داخلی هر شرکت با توجه به اندازه و نوع فعالیت آن متفاوت است. اما این سیستم در هر شرکت باید به گونه‌ای طراحی، مستقر، اجرا و مستندسازی شود که دربرگیرنده ۵ جزء محیط کنترلی، ارزیابی ریسک، فعالیت‌های کنترلی، اطلاعات و ارتباطات و نظارت باشد. در ادامه هر یک از این اجزا به تفکیک مورد بررسی قرار می‌گیرد.

ارتباط بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی، هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود: رابطه هزینه‌های نمایندگی و

برای شرکت بوده و تنها به فکر منافع خود نباشد، در این حالت با استفاده از اختیاراتی که دارد جریان‌های نقدی آتی شرکت را به گونه‌ای نشان می‌دهد که حاکی از اخبار خوب در آینده برای سهامداران و دیگر ذینفعان باشد (آبیگ‌بمی، ۲۰۱۶؛ موریا، ۲۰۱۰).

از طرف دیگر، مدیریت سود با استفاده از روش‌های مختلفی از جمله مدیریت سود از طریق تخصیص به دوره‌های زمانی، انتخاب و تغییر اصول حسابداری، مدیریت اقلام تعهدی، مدیریت واقعی سود و مدیریت سود از طریق تغییر طبقه‌بندی اقلام صورت‌های مالی صورت می‌گیرد. با توجه به این که در این تحقیق، از مدیریت اقلام تعهدی استفاده شده است، در ادامه تعریف مختصری از این روش مدیریت سود ارائه می‌گردد. بر اساس نظر دیچو^۱ در سال ۱۹۹۴ اقلام تعهدی حسابداری محصولی از ثبت‌های حسابداری و برآوردهای مدیریت است که هیچ‌گونه تأثیری بر جریان‌های نقدی ندارند. مدیریت اقلام تعهدی می‌تواند از طریق اتخاذ تصمیمات مدیریتی و بدون نیاز به انجام معاملات تجاری صورت پذیرد و این فرآیند معمولاً از جانب یک مدیر یا گروهی از مدیران انجام می‌شود. براساس نظر دهاران^۲ در سال ۲۰۰۳ نیز در بسیاری از سازمان‌ها مدیریت سود به اشکال متنوعی از جمله مدیریت اقلام تعهدی انجام می‌گردد. به عبارت دیگر مدیران ممکن است سطح اقلام تعهدی مانند حساب‌های دریافتی، موجودی-های کالا، حساب‌های پرداختی، درآمدهای معوق، بدهی‌های تعهد شده و هزینه‌های پیش پرداخت را به منظور دستیابی به سود مورد انتظار خود افزایش یا کاهش دهند.

اقلام تعهدی به طور کلی به دو دسته اقلام تعهدی اختیاری و اقلام تعهدی غیر اختیاری تفکیک می‌شود. اقلام تعهدی اختیاری در واقع تعدیلاتی هستند که از جانب مدیریت در خصوص جریان‌های نقدی اعمال می‌شود و درآمد گزارش شده را تحت تأثیر قرار می‌دهد (هیلی، ۱۹۸۵). در واقع این گروه از اقلام تعهدی به صورت اختیاری توسط خود مدیریت گزارش می‌شود و ارائه آن‌ها بر اساس مقررات، قانون و یا استانداردهای حسابداری تسریع و الزامی نشده است. در ادبیات مربوط به اقلام تعهدی اختیاری این گروه از اقلام تعهدی به عنوان منبع اصلی به وجود آورنده مدیریت سود در نظر گرفته شده است (موریا ۲۰۱۰؛ بوگشان، ۲۰۰۵). در مقابل اقلام تعهدی اختیاری، اقلام تعهدی غیر اختیاری وجود دارند که به معنای هزینه‌ها یا دارایی‌های اجباری هستند که مطابق با رویه‌های حسابداری لازم‌الاجرا باید ثبت و افشا گردند و مدیران اختیاری برای شناسایی یا عدم شناسایی آن‌ها ندارند. مالیات حقوق و دستمزد مثالی در رابطه با این گروه از دارایی‌ها است.

اطلاعات کنترل‌های داخلی شرکت‌ها، هزینه‌های نمایندگی آن‌ها به نحو مؤثری کاهش یافته و بنابراین مدیریت سود در آن‌ها کاهش می‌یابد.

منسا(۲۰۱۶)، رابطه بین افشای اطلاعات مربوط به کنترل‌های داخلی و راهبری شرکتی را در ۱۱۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار غنا طی سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ بررسی نموده است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که اغلب شرکت‌های نمونه افشای کافی از اطلاعات مربوط به کنترل‌های داخلی در گزارش‌های مالی خود به نحو کافی افشا نمی‌کنند. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که استقلال اعضا هیئت‌مدیره متغیر بسیار بااهمیتی است که افشای اطلاعات مرتبط با کنترل‌های داخلی را تحت تاثیر قرار می‌دهد. بنابراین وجود قدرت‌های مستقل موجب می‌شود که علاوه بر اینکه کیفیت افشای اطلاعات بهبود یابد، شفافیت در اطلاعات نیز افزایش یابد.

جحمانی و نیرانجان (۲۰۱۵)، ارتباط بین مدیریت سود با ضعف‌های کنترل‌های داخلی و اندازه شرکت را مورد مطالعه قرار دادند. نمونه انتخابی آن‌ها شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار امریکا طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ می‌باشد. براساس نتایج نشان تحقیق ایشان، شرکت‌های بزرگتر نسبت به سایر شرکت‌ها کمتر به مدیریت سود می‌پردازند. همچنین مدیریت سود در شرکت‌های دارای کنترل‌های داخلی ضعیف نسبت به شرکت‌های دارای کنترل‌های داخلی قوی، بیشتر است.

وانگفند و لیهونگ (۲۰۱۵)، به بررسی رابطه بین مالکیت خانوادگی با هزینه‌های نمایندگی در ۳۱۴ شرکت خانوادگی پذیرفته شده در بورس‌های اوراق بهادار شانگهای و شنژن در کشور چین پرداختند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داده است که با افزایش مالکیت خانوادگی و جدایی مالکیت از مدیریت، هزینه‌های نمایندگی به صورت بااهمیتی افزایش می‌یابد. علاوه بر این، آن‌ها نشان داده‌اند که کیفیت کنترل‌های داخلی به عنوان یک متغیر مداخله‌گر بر این رابطه اثرگذار است.

ایکسوی (۲۰۱۴)، با استفاده از داده‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بورس چین بین سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ به این نتیجه دست یافتند که بهبود در کیفیت افشای اطلاعات کنترل‌های داخلی می‌تواند میزان مدیریت سود را کاهش دهد. همچنین آن‌ها نشان دادند که در شرکت‌هایی که به صورت اختیاری به افشای اطلاعات مرتبط با کنترل‌های داخلی خود می‌پردازند در مقایسه با شرکت‌هایی که به صورت اجباری این اطلاعات را افشا می‌کنند، مدیریت سود کمتری وجود دارد.

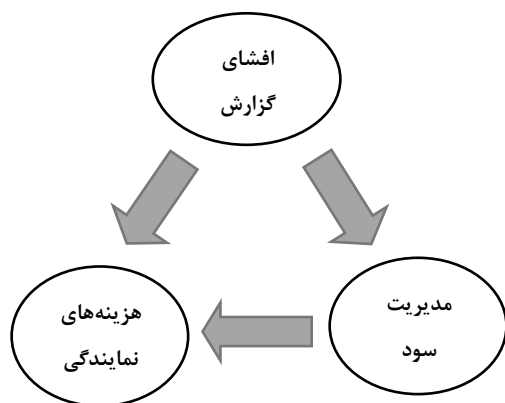
مدیریت سود تا اندازه‌ای مبهم می‌باشد؛ چراکه مدیریت سود توسط مدیران و با اهداف متفاوت انجام می‌گیرد. در صورتی که مدیریت سود با اهداف فرصت‌طلبانه توسط مدیران انجام شود، انتظار می‌رود با افزایش هزینه‌های نمایندگی که خود ناشی از افزایش عدم تقارن اطلاعاتی بین مدیران و مالکان است، مدیریت سود نیز افزایش یابد. به عبارتی دیگر میزان مدیریت سود با شدت تضاد نمایندگی رابطه مثبتی دارد. اما در صورتی که مدیریت سود در جهت منافع شخصی مدیران نباشد (مدیریت سود کارا)، در آن صورت انتظار نمی‌رود که بین هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود رابطه‌ای وجود داشته باشد. با توجه به این‌که اغلب مدیریت سود با دید فرصت‌طلبانه انجام می‌شود می‌توان گفت که کنترل داخلی به عنوان یکی از مکانیزم‌های موثر راهبری شرکتی می‌تواند از رفتارهایی که مدیران برای رسیدن به منافع شخصی خود انجام می‌دهند جلوگیری نموده و بر آن‌ها نظارت نماید، همین امر موجب خواهد شد که فرصت برای دستکاری سود کاهش یافته و مدیریت سود درون شرکت محدود شده و میزان هزینه‌های نمایندگی تحمیل شده به سهامداران نیز کاهش یابد(وانگ، ۲۰۱۶).

وانگ و همکاران (۲۰۱۶)، به بررسی تأثیر کنترل‌های داخلی بر مدیریت واقعی سود و همچنین تأثیر ساختار مالکیت بر رابطه بین کیفیت کنترل‌های داخلی و مدیریت سود پرداختند. آن‌ها با بررسی نمونه‌ای از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس‌های شنژن و شانگهای کشور چین طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۲ نشان دادند که کنترل‌های داخلی با کیفیت بالا می‌تواند از فعالیت‌های واقعی مدیریت سود جلوگیری نماید. این نتیجه در شرکت‌های غیر دولتی در مقایسه با شرکت‌های دولتی بیشتر قابل مشاهده است.

هاستوتی و همکاران (۲۰۱۶)، تأثیر استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی بر مدیریت واقعی سود و ساختار کنترل‌های داخلی (به عنوان متغیر تعدیل کننده) را در ۳۵۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار اندونزی، طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل نشان داده است که اتخاذ استانداردهای حسابداری مبتنی بر IFRS تأثیر مثبتی بر مدیریت واقعی سود داشته است و عامل کنترل‌های داخلی، این رابطه معنی‌دار را تضعیف نموده است.

یینگ (۲۰۱۶)، با بررسی نمونه‌ای از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس شنژن کشور چین بین سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ نشان داده است که کیفیت افشای کنترل‌های داخلی از طریق تأثیر بر هزینه نمایندگی شرکت‌ها، بر مدیریت سود آن‌ها تأثیرگذار است. به عبارت دیگر، با ارتقاء کیفیت افشای

نعمتی کشتلی و کلاتری (۱۳۹۳)، به بررسی رابطه بین مدیریت سود مبتنی بر دستکاری فعالیت‌های واقعی و هزینه‌های نمایندگی پرداختند. آن‌ها شرکت‌های منتخب پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ مورد مطالعه قرار دادند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان می‌دهد که جریان‌های نقدی عملیاتی غیرعادی و هزینه‌های تولید غیرعادی (به عنوان معیارهای مدیریت سود واقعی) ارتباط معنی‌داری با هزینه‌های نمایندگی دارد. براساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق که در این فصل بیان شد و با توجه به هدف این تحقیق، مدل مفهومی تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

۳- فرضیه‌های پژوهش

با توجه به مبانی نظری و پیشینه تحقیق و به منظور پاسخگویی به سوالات آن، فرضیه‌های زیر بیان شده‌اند:

- ۱) افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی رابطه معنی‌دار با هزینه‌های نمایندگی دارد.
- ۲) افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی رابطه معنی‌داری با مدیریت سود دارد.
- ۳) هزینه‌های نمایندگی رابطه معنی‌داری با مدیریت سود دارد.

۴- روش شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی است. هدف تحقیقات کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص می‌باشد. به عبارت دیگر، تحقیقات کاربردی به سمت کاربرد عملی دانش هدایت می‌شود. همچنین این تحقیق از منظر طرح تحقیق، توصیفی می‌باشد. تحقیق توصیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد

فاستر و شستری (۲۰۱۳)، ضعف‌های بااهمیت در سیستم کنترل‌های داخلی و مدیریت سود را بعد از تصویب قانون ساربنز آکسلی (SOX) مورد ارزیابی قرار دادند. در این پژوهش ۸۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار آمریکا در سال ۲۰۰۹ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داده است که شرکت‌های دارای ضعف‌های بااهمیت در سیستم کنترل‌های داخلی، به میزان بیشتری اقدام به مدیریت سود کرده‌اند. حیدری و همکاران (۱۳۹۵)، تأثیر نظام راهبری شرکتی در تقلیل هزینه‌های نمایندگی را در ۶۸ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۱ بررسی کردند. نتایج تحقیق نشان داده است که نظام راهبری شرکتی رابطه منفی و معنی‌داری با هزینه‌های نمایندگی دارد. به این معنا که نظام راهبری شرکتی می‌تواند در کاهش تعارضات بین مدیران و سهامداران مفید واقع شود و هزینه‌های تحمیل شده به سهامداران و دیگر گروه‌های ذینفع را از این بابت کاهش دهد.

خلیفه سلطانی و برزگر (۱۳۹۵)، رابطه‌ی مخاطرات اخلاقی (به عنوان یکی از مشکلات نمایندگی) و مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ بررسی کردند. براساس نتایج آن تحقیق، بین مخاطرات اخلاقی و مدیریت سود، رابطه مثبت وجود دارد. به عبارت دیگر شرکت‌های با مخاطرات اخلاقی بالاتر از توان بالاتری در مدیریت سود برخوردارند.

زارعی و رضایی (۱۳۹۴)، رابطه ساختار مالکیت خانوادگی و غیرخانوادگی با مدیریت سود کاهنده شرکت‌ها همراه با تأکید بر هزینه‌های نمایندگی را ارزیابی کردند. در این تحقیق ۸۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۲ مورد بررسی قرار گرفته است. مطابق با نتایج این تحقیق، بین مالکیت خانوادگی و مدیریت سود کاهنده و مالکیت غیرخانوادگی با مدیریت سود کاهنده تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. مالکیت خانوادگی با مدیریت سود کاهنده شرکت‌ها تحت تأثیر انگیزه نمایندگی می‌باشد و رابطه مالکیت خانوادگی با مدیریت سود کاهنده شرکت‌ها تحت تأثیر انگیزه نمایندگی با رابطه مالکیت غیرخانوادگی با مدیریت سود کاهنده شرکت‌ها تفاوت معنی‌داری ندارد.

خواجوی و همکاران (۱۳۹۳)، رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات و هزینه‌های نمایندگی را در ۹۸ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۸۲ تا ۱۳۹۱ بررسی کردند. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که در بورس اوراق بهادار تهران، کیفیت افشای اطلاعات تأثیر معنی‌داری بر هزینه‌های نمایندگی ندارد.

بررسی است. اجرای تحقیق توصیفی می‌تواند صرفاً برای شناخت بیشتر شرایط موجود یا یاری دادن به فرایند تصمیم‌گیری باشد. بیشتر تحقیقات علوم رفتاری را می‌توان در زمره تحقیقات توصیفی به شمار آورد.

جامعه آماری تحقیق، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که اطلاعاتشان برای سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۴ مورد بررسی قرار گرفته است. انتخاب نمونه از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از معیارهای زیر انجام گردید:

• شرکت در بخش واسطه‌گری‌های مالی فعالیت نداشته باشد.

• پایان سال مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفندماه باشد.

• نام شرکت از ابتدای سال ۸۶ در فهرست بورس اوراق بهادار تهران درج شده باشد و تا پایان سال ۹۴ از فهرست مذکور حذف نشده باشد.

• شرکت در دوره مورد مطالعه تغییر سال مالی نداشته باشد.

• گزارش هیئت‌مدیره شرکت در مورد کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی افشا شده باشد.

افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی (GREGit): متغیر مجازی است و برای سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۴ که شرکت‌های نمونه تحقیق با توجه به الزام سازمان بورس و اوراق بهادار نسبت به انتشار گزارش کنترل‌های داخلی خود اقدام نموده‌اند، عدد یک و برای سال‌های قبل از آن که چنین الزامی وجود نداشته است، عدد صفر در نظر گرفته شده است.

با توجه به معیارهای فوق، تعداد نمونه این تحقیق بالغ بر ۸۴ شرکت شد. فرضیه‌های تحقیق براساس مدل‌های همبستگی تحلیل رگرسیون چندگانه و با استفاده از نرم‌افزار Eviews مورد آزمون قرار گرفت.

در این تحقیق به منظور آزمون فرضیه‌های ۳ گانه پیش گفته، به ترتیب از مدل‌های ۱ تا ۳ استفاده شده است:

درصد مالکیت سهامداران نهادی (INSHAREit): درصد سهام شرکت در اختیار شرکت‌های سرمایه‌گذاری و هلدینگ، شرکت‌های بیمه صندوق‌های بازنشستگی، صندوق‌های سرمایه‌گذاری، شرکت‌های تامین سرمایه، موسسات مالی، بانک‌ها و اشخاص حقیقی و حقوقی دارای مالکیت بیش از ۵ درصد سهام، می‌باشد.

گزارش هیئت‌مدیره شرکت در مورد کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی افشا شده باشد.

با توجه به معیارهای فوق، تعداد نمونه این تحقیق بالغ بر ۸۴ شرکت شد. فرضیه‌های تحقیق براساس مدل‌های همبستگی تحلیل رگرسیون چندگانه و با استفاده از نرم‌افزار Eviews مورد آزمون قرار گرفت.

نسبت بدهی (LEVit): از نسبت ارزش دفتری بدهی‌ها به ارزش دفتری کل دارایی‌ها به دست می‌آید.

رشد سود عملیاتی (GROWTHit): درصد تغییرات سود عملیاتی شرکت نسبت به سال قبل.

اندازه شرکت (SIZEit): که از طریق لگاریتم طبیعی ارزش بازار حقوق صاحبان سهام در پایان سال مالی محاسبه می‌شود.

در این تحقیق به منظور آزمون فرضیه‌های ۳ گانه پیش گفته، به ترتیب از مدل‌های ۱ تا ۳ استفاده شده است:

مدل ۲

$$AGENCY_{it} = \mu_i + y_1ICID_{it} + y_2INSHARE_{it} + y_3LEV_{it} + y_4TOBINQ_{it} + y_5SIZE_{it} + \xi_{it}$$

هزینه‌های نمایندگی (AGENCY_{it}): به صورت نسبت هزینه‌های عملیاتی به فروش محاسبه می‌شود.

مدل ۱

$$|DA|_{it} = \mu_i + \alpha_1ICID_{it} + \alpha_2INSHARE_{it} + \alpha_3LEV_{it} + \alpha_4GROWTH_{it} + \alpha_5SIZE_{it} + \xi_{it}$$

که در آن:

رشد شرکت (TOBINQ_{it}): از تقسیم مجموع ارزش بازار حقوق صاحبان سهام و ارزش دفتری بدهی‌های شرکت به ارزش دفتری دارایی‌های آن به دست می‌آید.

اقدام تعهدی اختیاری (DA_{it}): اقدام تعهدی اختیاری است که با استفاده از مدل جونز تعدیل شده به شرح زیر برآورد شده است:

مدل ۳

$$|DA|_{it} = \mu_i + \beta_1AGENCY_{it} + \beta_2INSHARE_{it} + \beta_3LEV_{it} + \beta_4GROWTH_{it} + \beta_5SIZE_{it} + \xi_{it}$$

$$NDA_{it} - DA_{it} = \frac{TACC_{it}}{TA_{it-1}} - \beta_1 \frac{1}{TA_{it-1}} + \beta_2 \frac{GREV_{it} - GREC_{it}}{TA_{it-1}} + \beta_3 \frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} + \mu_{ij}$$

$$NDA_{it} = \beta_1 \frac{1}{TA_{it}} + \beta_2 \frac{GREV_{it} - GREC_{it}}{TA_{it-1}} + \beta_3 \frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}}$$

۵- یافته‌های پژوهش

در جدول ۱ برخی از مفاهیم آمار توصیفی متغیرها، شامل میانگین، میانه، حداقل، حداکثر و انحراف معیار ارائه شده است.

TACCit: جمع اقدام تعهدی که به صورت سود خالص منهای خالص جریان‌های نقد عملیاتی محاسبه می‌شود.

TAit-1: جمع ارزش دفتری دارایی‌های شرکت در سال t-1

GREVit: تغییرات درآمد فروش نسبت به سال گذشته

جدول ۱- آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نماد	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار
هزینه نمایندگی	AGENCY	0.069	0.060	0.190	0.003	0.038
افلام تعهدی اختیاری	DA	0.001	0.002	0.255	-0.213	0.101
رشد سود عملیاتی	GROWTH	0.160	0.108	2.150	-1.831	0.569
افشاء گزارش کنترل داخلی	ICIDI	0.556	1	1	0	0.497
درصد مالکیت سهام داران نهادی	INSHARE	0.790	0.810	0.966	0.447	0.122
اهرم مالی	LEV	0.599	0.604	0.915	0.292	0.153
اندازه شرکت	SIZE	13.418	13.354	16.960	11.063	1.340
رشد شرکت	TOBINQ	1.479	1.346	2.890	0.880	0.468

این روش، برای آزمون این دو مدل از روش رگرسیونی OLS استفاده شده اما برای رفع ناهمسانی واریانس در مدل ۳ از روش رگرسیونی GLS استفاده شده است.

عدم وجود خود همبستگی اجزای خطا (باقیمانده‌ها): برای بررسی استقلال باقیمانده‌ها از آزمون خود همبستگی سریالی بروس-گادفری استفاده شده است. در این آزمون فرض صفر بیانگر عدم وجود خودهمبستگی بین باقی‌مانده‌ها می‌باشد و فرض مقابل بیانگر وجود خودهمبستگی سریالی بین خطاها می‌باشد. نتایج حاصل از این آزمون که در جدول ۳ نشان داده شده است بیانگر این می‌باشد که با توجه به اینکه در سطح اطمینان ۹۵٪ مقدار احتمال آماره F، در مدل‌های ۱ و ۲ پژوهش بیشتر از ۵٪ می‌باشد، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض صفر در مدل پژوهش رد نمی‌شود و لذا در هر دو مدل عدم وجود خود همبستگی اجزای خطا مورد تایید قرار می‌گیرد. لیکن با توجه به این که مقدار احتمال آماره آزمون در مدل ۲ کمتر از ۵٪ می‌باشد می‌توان نتیجه گرفت که در مدل ۲ خود همبستگی بین اجزای خطا وجود دارد که برای رفع آن از تکنیک اضافه کردن متغیر تاخیر وقفه زمانی (AR1) به متغیرهای تحقیق استفاده شده است.

براساس نتایج جدول فوق، به طور متوسط تقریباً ۶۰٪ منابع مالی شرکت‌ها از طریق بدهی تأمین مالی شده است. حداکثر تأمین مالی از طریق بدهی برابر با ۹۱٫۵ درصد و حداقل تأمین مالی از طریق بدهی برابر با ۲۹٫۲ درصد می‌باشد. همچنین نکته جالب توجه دیگر میانگین درصد مالکیت سهامداران نهادی است که بالغ بر ۷۹ درصد بوده و رقم قابل ملاحظه‌ای است. در ادامه، نتایج برخی از آزمون پیش‌فرض‌های رگرسیون ارائه می‌گردد.

ثابت بودن واریانس جزء خطا (باقیمانده‌ها): در این تحقیق فرض همسانی واریانس باقیمانده‌ها از طریق آزمون بروس-پاگان-گادفری^۳ مورد بررسی قرار گرفت. که نتایج آن در جدول ۲ نشان داده شده است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود با توجه به این مقدار احتمال آماره این آزمون در مدل ۳ کمتر از سطح خطای پذیرفته شده در این تحقیق (۵درصد) می‌باشد، فرض صفر مبنی بر وجود همسانی واریانس در این مدل رد می‌شود. اما به دلیل این که مقدار احتمال آماره مربوطه در مدل‌های ۱ و ۲ بیشتر از سطح خطای ۵٪ می‌باشد، می‌توان گفت که در جملات خطای این مدل‌ها ناهمسانی واریانس وجود ندارد. از

جدول ۲- نتایج حاصل از آزمون ثابت بودن واریانس جمله خطا

شرح	آماره F	احتمال	نتیجه	روش رگرسیون
مدل ۱	1.883270	0.0959	وجود همسانی واریانس	OLS - حداقل مربعات معمولی
مدل ۲	1.999117	0.0776	وجود همسانی واریانس	OLS - حداقل مربعات معمولی
مدل ۳	2.433342	0.0344	وجود ناهمسانی واریانس	GLS - حداقل مربعات تعمیم یافته

جدول ۳- نتایج حاصل از آزمون عدم وجود خود همبستگی جزء خطا

مدل پژوهش	آماره F	احتمال	نتیجه
مدل ۱	9.177694	0.0561	عدم وجود خود همبستگی خطاها
مدل ۲	75.64272	0.0000	وجود خود همبستگی خطاها
مدل ۳	6.561864	0.0616	عدم وجود خود همبستگی خطاها

مقدار کمتر از ۰.۰۵ است، می‌توان گفت مدل به طور کلی معنادار است. مقدار آماره دوربین-واتسون ۱.۸۷ می‌باشد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی بین خطاها را نشان می‌دهد. نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد، تقریباً ۱۴.۶٪ تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای توضیحی مدل، توضیح داده می‌شوند.

علاوه بر این، احتمال آماره t مربوط به متغیر افشای گزارش کنترل داخلی کمتر از ۵ درصد می‌باشد که می‌توان بیان نمود بین متغیر افشای گزارش کنترل داخلی و مدیریت سود رابطه معناداری وجود دارد و همچنین با توجه به ضریب مربوط به این متغیر که برابر با ۰.۰۶۰۵۴۴- می‌باشد، می‌توان گفت بین افشای گزارش کنترل داخلی و مدیریت سود رابطه منفی و معناداری وجود دارد. بنابراین فرضیه اول تحقیق تایید می‌گردد. به عبارت دقیق‌تر با افزایش ۱ درصد در افشای گزارش کنترل داخلی، مدیریت سود به میزان ۰.۰۶ درصد کاهش می‌یابد.

همچنین بر اساس نتایج ارائه شده، از بین متغیرهای کنترلی، دو متغیر اهرم مالی و اندازه شرکت در سطح خطای ۵٪ به ترتیب دارای روابط منفی معنی دار و مثبت معنی دار با مدیریت سود می‌باشد. لیکن متغیرهای درصد مالکیت سهامداران نهادی و رشد سود عملیاتی رابطه معنی داری با مدیریت سود نشان نداده‌اند.

عدم وجود هم‌خطی بین متغیرهای تحقیق: برای بررسی عدم وجود هم‌خطی از معیار عامل تورم واریانس^۴ (VIF) استفاده شد. وقتی که شاخص تورم واریانس کمتر از ۱۰ باشد، نشان دهنده عدم وجود هم‌خطی می‌باشد. مقدار این آماره برای متغیرهای مختلف در هر سه مدل، در جداول ۴ تا ۶ نشان داده شده است و بیانگر آن است که در مدل‌های مذکور بین متغیرهای مستقل و کنترلی هم‌خطی وجود ندارد.

بررسی نرمال بودن متغیرهای وابسته: برای آزمون نرمال بودن متغیر وابسته از آزمون کلموگروف اسمیرنوف استفاده شده است. فرض صفر این آزمون بیانگر نرمال بودن متغیر وابسته است و در صورتی که مقدار احتمال آماره آن بیشتر از سطح خطای پذیرفته شده در تحقیق (۵درصد) باشد، می‌توان گفت که متغیر وابسته از توزیع نرمال پیروی می‌کند. نتیجه این آزمون برای متغیرهای وابسته مدل‌های مختلف در جداول ۴ تا ۶ بیانگر نرمال بودن متغیر وابسته می‌باشد.

۶- نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: افشای گزارش کنترل‌های داخلی رابطه معنی داری با مدیریت سود دارد.

نتایج آزمون فرضیه اول در جدول ۴ ارائه شده است. همان‌گونه که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر ۰.۰۰ بوده و چون این

جدول ۴- رابطه افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی و مدیریت سود (آزمون فرضیه اول)

$ DA _it = \mu_i + \alpha_1 ICIDI_{it} + \alpha_2 INSHARE_{it} + \alpha_3 LEV_{it} + \alpha_4 GROWTH_{it} + \alpha_5 SIZE_{it} + \epsilon_{it}$						
متغیر وابسته: مدیریت سود						
روش: رگرسیون حداقل مربعات معمولی (تابلویی-اثرات تصادفی)						
تعداد مشاهدات: ۷۵۶						
دوره زمانی: ۱۳۸۶-۱۳۹۴						
متغیر	نماد	ضریب برآوردی	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی-داری	آماره VIF
مقدار ثابت (عرض از مبدأ)	C	-0.169669	0.075991	-2.23275	0.0261	-
افشای گزارش کنترل داخلی	ICIDI	-0.06	۲۲۴۷۶۰	-۰.۶۹۳۶۹۳	۰.۰۸۲	1.120277
درصد مالکیت سهام داران نهادی	INSHARE	-0.014117	0.049502	-0.285176	0.7756	1.004801
اهرم مالی	LEV	-0.072940	0.036685	-1.98826	0.0474	1.033136
رشد سود عملیاتی	GROWTH	0.013484	0.007884	1.710242	0.0879	1.014368
اندازه شرکت	SIZE	0.017024	0.004470	3.808306	0.0002	1.134137
ضریب تعیین تعدیل شده	46629۱0,					
دوربین-واتسون	1.869227					
آماره آزمون کلموگروف-اسمیرنوف	۰.۱۳۰					
آماره F	5.343193					
احتمال (آماره F)	0.000088					

فرضیه دوم: افشای گزارش کنترل‌های داخلی رابطه معنی داری با هزینه‌های نمایندگی دارد. نتایج آزمون فرضیه دوم در جدول ۵ ارائه شده است. براساس جدول ۵، مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر ۰,۰۰ بوده و چون این مقدار کمتر از ۰,۰۵ است، می‌توان گفت مدل معنادار است. مقدار آماره دوربین-واتسون ۲,۱۳ می‌باشد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی خطاها را نشان می‌دهد. نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد، تقریباً ۲۵,۷٪ تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای توضیحی مدل، توضیح داده می‌شوند. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد که احتمال آماره t مربوط به متغیر افشای گزارش کنترل داخلی بیشتر از ۵ درصد می‌باشد که این موضوع موید این مطلب است که بین افشای گزارش کنترل داخلی و هزینه نمایندگی رابطه معناداری وجود ندارد در نتیجه فرضیه سوم تحقیق نیز رد می‌گردد. همچنین براساس نتایج ارائه شده، از بین متغیرهای کنترلی، متغیر اهرم مالی با هزینه نمایندگی رابطه مثبت و معنی دار دارد و سایر متغیرهای کنترلی رابطه معنی داری با هزینه‌های نمایندگی نشان نداده‌اند.

فرضیه سوم: هزینه‌های نمایندگی رابطه معنی داری با مدیریت سود دارد. نتایج آزمون فرضیه سوم در جدول ۶ ارائه شده است: همان‌گونه که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود، مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر ۰,۰۰ بوده و چون این مقدار کمتر از ۰,۰۵ است، می‌توان گفت مدل به طور کلی معنادار است. مقدار آماره دوربین-واتسون ۱,۸۲ می‌باشد که این مقدار، عدم وجود خود همبستگی بین خطاها را نشان می‌دهد. نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد، تقریباً ۱۴,۲٪ تغییرات متغیر وابسته به وسیله متغیرهای توضیحی مدل، توضیح داده می‌شوند. علاوه بر این، نتایج نشان می‌دهد که احتمال آماره t مربوط به متغیر هزینه نمایندگی بیشتر از ۵ درصد می‌باشد که این موضوع موید این مطلب است که بین هزینه نمایندگی و مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد در نتیجه فرضیه دوم تحقیق رد می‌گردد. همچنین براساس نتایج ارائه شده، از بین متغیرهای کنترلی، فقط متغیر اندازه شرکت با مدیریت سود رابطه مثبت معنی دار دارد و سایر متغیرهای کنترلی رابطه معنی داری با مدیریت سود نشان نداده‌اند.

جدول ۵- رابطه افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی با هزینه‌های نمایندگی (آزمون فرضیه دوم)

$AGENCY_{it} = \mu_i + y_1ICIDI_{it} + y_2INSHARE_{it} + y_3LEV_{it} + y_4TOBINQ_{it} + y_5SIZE_{it} + \epsilon_{it}$						
متغیر وابسته: هزینه نمایندگی						
روش: رگرسیون حداقل مربعات معمولی (تابلویی-اثرات ثابت)						
دوره زمانی: ۱۳۸۷-۱۳۹۴						
تعداد مشاهدات: 756						
متغیر	نماد	ضریب برآوردی	خطای استاندارد	آماره t	احتمال	آماره VIF
مقدار ثابت (عرض از مبدأ)	C	0.037056	0.067199	0.551443	0.5818	-
افشای گزارش کنترل داخلی	$ICIDI$	-0.00061	0.004134	-0.14924	0.8815	1.095783
درصد مالکیت سهام داران نهادی	$INSHARE$	-0.04741	0.030987	-1.53030	0.1272	1.040495
اهرم مالی	LEV	0.060803	0.022210	2.737602	0.0066	1.091063
رشد سود عملیاتی	$TOBINQ$	-0.00067	0.006622	-0.10227	0.9186	1.284522
اندازه شرکت	$SIZE$	0.002253	0.004618	0.487841	0.6261	1.208646
تکنیک تأخیر وقفه زمانی	$AR(1)$	0.265571	0.073341	3.621021	0.0004	-
ضریب تعیین تعدیل شده				5757520,		
دوربین-واتسون				2.128731		
احتمال آماره آزمون کلموگرونوف-اسمیرنوف				0.0605		
آماره F				6.671212		
احتمال (آماره F)				0.000000		

جدول (۶): رابطه هزینه‌های نمایندگی با مدیریت سود (آزمون فرضیه سوم)

متغیر وابسته: مدیریت سود						
روش: رگرسیون حداقل مربعات تعمیم یافته (تابلویی - اثرات تصادفی)						
تعداد مشاهدات: ۷۵۶						
دوره زمانی: ۱۳۸۶-۱۳۹۴						
متغیر	نماد	ضریب برآوردی	آماره VIF	خطای استاندارد	آماره t	احتمال
مقدار ثابت (عرض از مبدأ)	C	-0.170119	-	0.078407	-2.169695	0.0306
هزینه نمایندگی	AGENCY	-0.120023	1.013159	0.153540	-0.781709	0.4349
درصد مالکیت سهام داران نهادی	INSHARE	-0.005737	1.012166	0.051292	-0.111857	0.9110
اهرم مالی	LEV	-0.060772	1.037551	0.037509	-1.620186	0.1060
رشد سود عملیاتی	GROWTH	0.009782	1.030307	0.008242	1.186783	0.2360
اندازه شرکت	SIZE	0.016324	1.019909	0.004302	3.794764	0.0002
ضریب تعیین تعدیل شده			4268610,			
دوربین-واتسون			1.819876			
احتمال آماره آزمون کلموگرونوف-اسمیرنوف			0.130			
آماره F			4.584959			
احتمال (آماره F)			0.000445			

۷- نتیجه‌گیری و بحث

در این تحقیق بررسی شد که آیا افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی می‌تواند بر میزان هزینه‌های نمایندگی و نیز مدیریت سود در شرکت‌ها اثرگذار باشد. همچنین در این تحقیق رابطه بین هزینه‌های نمایندگی و مدیریت سود و نیز رابطه بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی و هزینه‌های نمایندگی مورد ارزیابی قرار گرفت.

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری مدل‌های همبستگی چندگانه نشان داد که بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی و مدیریت سود، رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد. این نتیجه با برخی نتایج تحقیقات دانگ‌چی و همکاران (۲۰۱۷)، وانگ و همکاران (۲۰۱۱)، ایکس‌وی (۲۰۱۴)، ری‌هه (۲۰۱۳) و دوایل و همکاران (۲۰۰۵)، مطابقت دارد. بر این اساس می‌توان گفت که الزامات سازمان بورس و اوراق بهادار در خصوص پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی و افشای گزارش مربوطه توسط مدیران شرکت موجب کاهش رفتارهای سوء آن‌ها شده و اقدامات مدیریت سود ایشان را کاهش داده است. بنابراین در جامعه آماری مورد بررسی، کنترل‌های داخلی و افشای گزارش هیئت‌مدیره در خصوص آن، نقش خود را به عنوان یک سازوکار نظارتی ایفا می‌کند.

از سوی دیگر، براساس نتایج تحقیق بین افشای گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی و هزینه‌های نمایندگی رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید. این نتیجه با برخی نتایج تحقیقات هانکزیر (۲۰۱۳) و خلیل (۲۰۱۰) مطابقت ندارد و مطابق با نتیجه تحقیق خواجوی و همکاران (۱۳۹۳)، می‌باشد. بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که سهامداران در بازار سرمایه کشور ایران، هنوز اعتماد لازم را به سازوکارهای کنترل‌های داخلی نداشته و علیرغم پیاده‌سازی آن، سعی در به‌کارگیری سایر ابزارهای نظارتی دارند. از این‌رو، با وجود پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی و افشای گزارش آن، میزان هزینه‌های نمایندگی تغییر بااهمیتی نداشته است.

علاوه بر این، براساس نتایج این تحقیق، بین مدیریت سود و هزینه‌های نمایندگی رابطه معنی‌داری مشاهده نشده است که این نتیجه با برخی نتایج تحقیقات نعمتی کشتلی و کلانتری (۱۳۹۳)، خلیفه سلطانی و برزگر (۱۳۹۳) و تقوی و همکاران (۱۳۸۹) مطابقت ندارد. از جمله دلایل دستیابی به این نتیجه می‌تواند روش تحقیق و نحوه اندازه‌گیری متغیرهای آن باشد. به عنوان مثال، در این تحقیق برای اندازه‌گیری مدیریت سود در شرکت‌ها، میزان اقلام تعهدی آن‌ها محاسبه و در مدل وارد شد. در صورتی که اگر صرفاً شرکت‌هایی انتخاب می‌شد

داخلی مورد توجه قرار گیرد. و رابطه‌ی آن با مدیریت سود و هزینه‌های نمایندگی بررسی شود.
 (۳) به علت اعمال برخی معیارهای گزینشی (سال مالی منتهی به پایان اسفند، عدم تغییر سال مالی، افشای گزارش کنترل‌های داخلی و ...) در انتخاب شرکت‌های مورد مطالعه، تعداد شرکت‌ها به ۸۴ مورد کاهش یافته است. بنابراین تسری تسری نتایج به سایر شرکت‌ها باید با احتیاط صورت پذیرد.

فهرست منابع

- * تقوی، مهدی، سعید جبارزاده کنگرودی و سعید خدایار یگانه، (۱۳۸۹)، تبیین رابطه هزینه‌های نمایندگی و ارزش شرکت با مدیریت سود در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله مهندسی مالی و مدیریت پرتفوی، ش ۳.
- * خلیفه سلطانی، سید احمد و غزاله برزگر، (۱۳۹۵)، رابطه مخاطرات اخلاقی و مدیریت سود، مجله دانش حسابداری، سال هفتم، ش ۲۴.
- * خواجوی، شکرالله، محمدحسین فتحه و زهرا نجفی، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه بین کیفیت افشای اطلاعات و هزینه‌های نمایندگی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله دانش حسابداری، سال پنجم، ش ۱۸.
- * زارعی، زهرا و فرزین رضایی، (۱۳۹۴)، رابطه ساختار مالکیت خانوادگی و غیرخانوادگی با مدیریت سود کاهنده شرکتهای همراه با تاکید بر هزینه‌های نمایندگی، اولین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت در هزاره سوم.
- * سازمان بورس و اوراق بهادار، (۱۳۹۱)، دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران. www.seo.ir
- * نعمتی کشتلی، رضا و مجید کلانتری، (۱۳۹۳)، بررسی رابطه‌ی بین مدیریت سود مبتنی بر دستکاری فعالیت‌های واقعی و هزینه‌های نمایندگی، سومین کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری.
- * Agyei-Mensah, B. K. (2016). Internal control information disclosure and corporate governance: evidence from an emerging market. *Corporate Governance*, 16(1), 79-95
- * Bugshan, T. O. (2005). Corporate governance, earnings management, and the information content of accounting earnings: Theoretical model and empirical tests
- * Doyle, J. T., Ge, W., & McVay, S. E. (2005). Determinants of weaknesses in internal control over

که اقلام تعهدی آن‌ها نسبتاً بالا و احتمال مدیریت سود در آن‌ها قابل توجه است، احتمالاً نتیجه دیگری حاصل می‌شود.
 برخی از پیشنهادها مبتنی بر نتایج تحقیق به شرح زیر است:
 (۱) با توجه به نتایج حاصل از فرضیه اول تحقیق، می‌توان گفت که افشای گزارش کنترل‌های داخلی مکانیزم نظارتی نسبتاً مناسبی در پیشگیری از مدیریت سود می‌باشد. لذا به نهادهای نظارتی از جمله سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود در پیاده‌سازی هرچه موثرتر کنترل‌های داخلی در شرکت‌های تحت نظارت خود و نیز افشای گزارش کنترل‌های داخلی آن‌ها، جدیت و سخت‌گیری بیشتری داشته باشد.
 (۲) به سهامداران شرکت از جمله سهامداران نهادی توصیه می‌شود پاسخ‌خواهی لازم را از شرکت‌های سرمایه‌پذیر خود در خصوص برقراری کنترل‌های داخلی اثربخش و افشای گزارش‌های مزبور، داشته باشند. همچنین ایشان می‌توانند از گزارش‌های کنترل‌های داخلی به منظور نظارت بیشتر به مدیران منتخب خود استفاده نمایند. علاوه بر این توصیه می‌شود سهامداران در زمان تصمیم‌گیری در خصوص خرید، نگهداری یا فروش سهام به محتویات گزارش‌های کنترل‌های داخلی توجه ویژه‌ای داشته باشند.
 (۳) به حساب‌رسان مستقل هشدار داده می‌شود، شرکت‌هایی که هیئت‌مدیره آن‌ها نسبت به پیاده‌سازی کنترل‌های داخلی یا افشای گزارش مربوط اقدام نکرده‌اند، احتمال وجود مدیریت سود در آن‌ها بالاتر است و لذا می‌بایست در بررسی‌های خود دقت نظر بیشتری داشته باشند.

همچنین در ادامه، برخی از پیشنهادها برای تحقیقات آتی ارائه شده است:

- (۱) با توجه به این‌که یکی از انواع مدیریت سود، مدیریت واقعی سود است که مطابق با تحقیقات قبلی در کشور ایران مورد توجه مدیران شرکت‌ها می‌باشد، پیشنهاد می‌شود فرضیه‌های این تحقیق با در نظر گرفتن مدیریت واقعی سود در تحقیقات آتی مجدداً مورد آزمون قرار گیرد.
- (۲) در این تحقیق از متغیر افشای گزارش کنترل‌های داخلی به عنوان یکی از ساز و کارهای کنترلی استفاده شد. پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی وجود یا عدم وجود نقاط ضعف بااهمیت در گزارش‌های کنترل‌های

- * PricewaterhouseCoopers (Firme), & Everson, M. E. (2013). Internal control: integrated framework. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission.
- * Wang, X., Gao, J., Shang, C., & Lu, Q. (2016, May). Ownership Structure, Internal Control and Real Activity Earnings Management. In Industrial Engineering, Management Science and Application (ICIMSA), 2016 International Conference on (pp. 1-4). IEEE
- * Ying, Y. (2016). Internal Control Information Disclosure Quality, Agency Cost and Earnings Management—Based on the Empirical Data from 2011 to 2013. *Modern Economy*, 7(01), 64.
- * Zhang, W., & Cao, L. (2016). Family involvement, internal control and agency costs—Evidences from China's listed family firms. *Perspectives in Science*, 7, 45-51.
- * financial reporting and the implications for earnings quality.
- * Foster, B. P., & Shastri, T. (2013). Material internal control weaknesses and earnings management in the Post-Sox environment. *Journal of Applied Business Research*, 29(1), 183.
- * Habbash, M. (2010). The effectiveness of corporate governance and external audit on constraining earnings management practice in the UK (Doctoral dissertation, Durham University).
- * Hastuti, D. T., Ghozali, I., & Yuyetta, E. N. A. (2016). The Effect of International Financial Reporting Standards on the Real Earnings Management and Internal Control Structure as a Moderating Variable. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(4).
- * He, J. R., & Wang, J. (2013). The Relation Between Earnings Management and Internal Control Information Disclosure: Evidences from Listed Companies in China. In *The 19th International Conference on Industrial Engineering and Engineering Management* (pp. 311-320). Springer, Berlin, Heidelberg
- * Healy, P. M. (1985). The effect of bonus schemes on accounting decisions. *Journal of accounting and economics*, 7(1-3), 85-107
- * Hunziker, S. (2013). Internal Control Disclosure and Agency Costs—Evidence from Swiss listed non-financial Companies. Working paper, Institute of Financial Services Zug IFZ, Lucerne University of Applied Sciences, Grafenauweg 10, 6304 Zug, Switzerland
- * Jahmani, Y., & Niranjana, S. (2015). Earnings Management, Weak Internal Controls, and Firm Size.
- * Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of financial economics*, 3(4), 305-360.
- * Ji, X. D., Lu, W., & Qu, W. (2017). Voluntary Disclosure of Internal Control Weakness and Earnings Quality: Evidence From China. *The International Journal of Accounting*, 52(1), 27-44.
- * Khalil, M. M. M. (2010). Earnings management, agency costs and corporate governance: evidence from Egypt (Doctoral dissertation, University of Hull).
- * Mishra, M., & Malhotra, A. K. (2016). Audit Committee Characteristics and Earnings Management: Evidence from India. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 6(2), 247-273.
- * New York (State). Office of the State Comptroller. Division of Local Government & School Accountability Thomas P. DiNapoli, T. P. (2010). Management's Responsibility for Internal Controls. New York State Office of the State Comptroller, Division of Local Government and School Accountability.
- * Obigbemi, I. F., Omolehinwa, E. O., Mukoro, D. O., Ben-Caleb, E., & Olusanmi, O. A. (2016). Earnings Management and Board Structure: Evidence From Nigeria. *SAGE Open*, 6(3), 2158244016667992.

یادداشت‌ها

¹ Dechow² Dharan³ Breusch-Pagan-Godfrey⁴ Variance Inflation Factor (VIF)